

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

Навчально-науковий
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ
О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО

КАФЕДРА
ПЕДАГОГІКИ І МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ ТА СУСПІЛЬНИХ
ДИСЦИПЛІН

СИЛАБУС навчальної дисципліни

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

Освітній ступінь
Галузь знань
Спеціальність
Освітньо-професійна програма
Кількість кредитів
Рік підготовки, семестр
Компонент освітньо-професійної програми
Дні занять
Мова викладання
Викладач
Контакти

магістр
01 Освіта/Педагогіка
014 Середня освіта (Історія)
Середня освіта (Історія)
3
семестр
вибірковий
згідно з розкладом
українська
Пронікова Ірина Вікторівна
E-mail: irinapronikova@gmail.com

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Мета дисципліни «Фінансова грамотність у старшій школі» полягає у формуванні в здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти компетентностей, що сприяють розвитку фінансової грамотності та забезпечують готовність до впровадження фінансових знань у практику старшої школи закладів загальної середньої освіти.

Завдання навчальної дисципліни:

- поглиблення знань з економіки, усвідомлення сутності та ролі фінансів і фінансових відносин у житті суспільства;
- усвідомлення теоретичних та практичних аспектів управління фінансами необхідних для впровадження фінансових знань у практику старшої школи.
- формування навичок інтеграції фінансових знань у предмети шкільної програми.

Предметом вивчення є знання з особистих фінансів та методичні можливості їх застосування в освітньому процесі, зокрема, при викладанні історії та суспільних дисциплін (історія, громадянська освіта, правознавство) у закладах загальної середньої освіти.

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів:

1. Теоретичні основи фінансів та фінансової грамотності.
2. Практика впровадження фінансової грамотності у освітній процес старшої школи.

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ І ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Шифр згідно ОПП	Компетентності
ЗК 1.	Здатність цінувати українську культуру і мультикультурність у суспільстві, діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку.
ЗК 2.	Здатність до оригінального та критичного мислення, аналізу і синтезу
ЗК 4.	Здатність до неперервного навчання, опанування нових знань та способів мислення з високим ступенем автономії.
ЗК 5.	Здатність до генерування нових науково-теоретичних і практико-спрямованих ідей, критичного осмислення проблем у галузі освіти, педагогіки, історії та на межі цих галузей знань, до пошуку ефективних шляхів виявлення та розв'язання проблем, пов'язаних з професійною педагогічною діяльністю у різних середовищах.
ЗК 7.	Здатність виявляти ініціативу у професійній сфері, проводити інноваційну діяльність, управляти робочими або навчальними процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів
ФК 3.	Здатність організовувати освітній процес у закладах загальної середньої освіти та управляти ним на засадах особистісно-орієнтованої та суб'єкт-суб'єктної взаємодії.
ФК 5.	Здатність запроваджувати інноваційні технології в освітній процес закладів загальної середньої освіти, здатність моделювати зміст навчання історії відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів.
ФК 8.	Здатність до використання сучасних інформаційних технологій в освітньому процесі та в наукових дослідженнях

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	включно з					усього	включно з				
		л	пр	лаб	інд	срс		л	пр	лаб	інд	срс
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи фінансів та фінансової грамотності												
Тема 1. Фінанси та фінансова грамотність : сутність і базові поняття.	4	2	2				4	2				2
Тема 2. Планування та управління фінансами.	8	2	2			4	8		2			6
Тема 3. Запозичення та споживчий кредит: переваги, недоліки, ризики.	8	2	2			4	8	2				6
Тема 4. Особисте страхування: сутність, види, особливості.	6	2	2			2	6	2				4
Тема 5. Заощадження та інвестиції: об'єкти, цілі, ризики, інструменти.	6	2	2			2	6					6
Тема 6. Податки: сутність та базові поняття.	4	2	2				4					4

Тема 7. Захист прав споживачів фінансових послуг.	8	2	2			4	8	2				6
Тема 8. Фінансове шахрайство та особиста фінансова безпека.	6	2	2			2	6					6
Разом за змістовим модулем 1	50	16	16			18	50	8	2			40
Змістовий модуль 2.												
Практика впровадження фінансової грамотності у освітній процес старшої школи												
Тема 9. Фінансова грамотність у системі шкільної економічної освіти.	8	2	2			4	8		2			6
Тема 10. Теоретичні і методологічні основи впровадження фінансової грамотності	8	2				6	8					8
Тема 11. Способи і методи впровадження фінансових знань в освітній простір старшої школи.	12	2	2			8	12		2			10
Тема 12. Розвиток фінансової грамотності здобувачів освіти шляхом використання потенціалу навчальних дисциплін шкільного циклу.	12		4			8	12		2			10
Разом за змістовим модулем 2	40	6	8			26	40	2	4			34
Усього годин	90	22	24			44	90	8	6			76

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Фінанси та фінансова грамотність : сутність і базові поняття.	2
2	Планування та управління фінансами.	2
3	Запозичення та споживчий кредит: переваги, недоліки, ризики.	2
4	Особисте страхування: сутність, види, особливості.	2
5	Заощадження та інвестиції: об'єкти, цілі, ризики, інструменти.	2
6	Податки: сутність та базові поняття.	2
7	Захист прав споживачів фінансових послуг.	2
8	Фінансове шахрайство та особиста фінансова безпека.	2
9	Фінансова грамотність у системі шкільної економічної освіти.	2
10	Способи і методи впровадження фінансових знань в освітній простір старшої школи.	2
11	Розвиток фінансової грамотності здобувачів освіти шляхом використання потенціалу навчальних дисциплін шкільного циклу.	4
Усього годин практичних занять		24

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Банківська енциклопедія / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. Київ: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. 504 с.
2. Білоцерківська Г. Василь Федорович Симиренко – меценат української культури. Бібліотечний вісник. 2007. № 3. С. 35-38.
3. Голимба В.І. Історія благодійництва в Україні. К., 2002. 267 с.
4. Гончарова Н.О. Благодійна діяльність дворянства Південної України на сторінках Вестника благотворительности. *Інтелекція і влада*. 2012. Вип.26: Історія. С.141-147.
5. Донік О. М. Родина Терещенків в історії доброчинності. К.: Інститут історії України НАН України, 2004. 314 с.
6. Енциклопедія для банкіра: у 2-х т.; авт. кол.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. С. Смовженко, д-ра екон. наук, проф. Р. А. Слав'юка. Київ: УБС НБУ, 2013. Том 2 (практична термінологія). 547 с.
7. Енциклопедія для банкіра: у 2-х т.; авт. кол.; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. Смовженко, канд. екон. наук, доц. Г. Стеблій, д-ра філос. наук, проф. З. Скринник. Київ: УБС НБУ, 2012. Том 1 (теоретична та історична частини). 483 с.
8. Інвестиційний банкінг: навч. посібник: авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Б. І. Пшика. Київ: ДВНЗ «УБС», 2017. 490 с.
9. Інноваційні технології навчання: навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів / кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.Ш.; наук. ред. Арістова А.В.; упорядн. словника Волобуєва С.В. Київ : НТУ, 2017. 172 с. URL: <https://ukreligieznastvo.wordpress.com/2019/01/18/itn/>
10. Історія центрального банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36110&cat_id=36012.
11. Канеман Д. Мислення швидко й повільно; з англ. пер. М. Яковлев. Київ: Наш формат, 2017. 479 с.
12. Карлін М. І., Цимбалюк І. О. Фінанси домогосподарств провідних країн світу: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 172 с.
13. Кузьмінський А. І., Омеляненко С. В. Технологія і техніка шкільного уроку : навч. посіб. Київ : Знання, 2010. 335 с.
14. Литвинов А. С. Педагогічний провайдинг інновацій в освіті: навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2018. 265 с.
15. Литвинюк Г. І., Когут О. І., Кульматицька О. Р. Проектна діяльність в освітньому середовищі : метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. 126 с.
16. Навчаємо мислити критично : [посібник для вчителів] / Авториукладачі О. І. Пометун, І. М. Сущенко. – Д. : ЛІРА, 2016. – 144 с
17. Ніколаєва Т. М. Підприємці в культурно-освітньому просторі України (остання третина XIX – поч. XX ст.). К.: КНЕУ, 2010. 208 с
18. Овчарук О. В. Інтеграція підприємницької компетентності до змісту навчальних програм середньої освіти: концептуальні підходи. Економіка в школах України. 2018. № 1 (158), С. 5-6.
19. Пронікова І. В. Виховання підприємливості учнівської молоді в загальноосвітніх навчальних закладах як психолого-педагогічна проблема. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. Вип. 144. Чернігів : ЧНПУ, 2017. С. 391-394.
20. Пронікова І. В., Давиденко А. А. Виховання підприємницьких рис на уроках фізики. *Уроки з підприємницьким тлом*: навчальні матеріали; за заг. ред. Е. Бобінської, Р. Шияна, М. Товкало. Варшава: Сова, 2014. С. 90-91.
21. Пронікова І. В. Рис характеру підприємців, які варто виховувати в учнів. *Школа: інформ.-метод. журнал*. 2017. № 10 (142). С. 2-7.
22. Пронікова І. В. Фінансова грамотність як складова економічного виховання учнівської молоді. *Наукові записки Малої академії наук України*: зб. наук. праць. Серія : Педагогічні науки. 2017. Вип. 9. С. 188-194.
23. Романенко О. Р. Фінанси: підручник для ВНЗ. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 310 с.
24. Слабошпицький М. Українські меценати: Нариси з історії української культури. К.: В-во М.Коця, В-во «Ярославів Вал», 2001. 328 с.
25. Ткаченко Н. В. Страхування: підручник. Київ: УБС НБУ, 2014. 570 с.

26. Уроки з підприємницьким тлом: навчальні матеріали; за заг. ред. Е. Бобінської, Р. Шияна, М. Товкало. Варшава : Сова, 2014. 399 с.
27. Уроки з підприємницьким тлом: україно-польський проект: досвід Івано-Франківської області. *Економіка в школах України*. 2017. Спецвипуск. № 7 (152). 80 с.
28. Фінанси: експрес курс: навч. посібник: І. С. Волохова, Н. А. Шикіна, О. Г. Волкова та ін.; за заг. ред. І. С. Волохової. Харків: ПромАрт, 2018. 262 с.
29. Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?: навчальний посібник; авт.кол.; К., 2019. 272 с
30. Фінансова грамотність.Фінанси. Що? Чому? Як?: робочий зошит для учня; авт. кол. К., 2019. 160 с.
31. Фінансово-економічна грамотність: підручник: у 2-х ч.; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. В. Димченко. Київ: Кондор, 2017. Ч. 1: Основи національної економіки, економіки регіонів та фінансової системи України. 1024 с.
32. Фінансово-економічна грамотність: підручник: у 2-х ч.; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. В. Димченко. Київ : Кондор, 2018. Ч. 2: Банківська система України, загальні поняття про облік, аудит та економічний аналіз в умовах ринкової економіки. 400 с.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. Податковий кодекс України: Закон від 02.12.2010 р. №2755-VI. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 р. № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
4. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>.
5. Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001 р. № 2908-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>.
6. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
7. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 р. № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.
8. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
9. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.
10. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.
11. Про споживче кредитування: Закон України від 15.11.2016 р. № 1734-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>.
12. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>.
13. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
14. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.
15. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#n8>.

Допоміжна література:

1. Активи та пасиви по Роберту Кійосакі. URL: <http://www.ibra.com.ua/money/161428-kiyosaki-active-investments>

2. Банкноти та монети. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65148&cat_id=36709.
3. Варуфакіс Я. Розмови з донькою про економіку. Коротка історія капіталізму; з англ. пер. Ю. Скавінський. Львів: Вид-во Старого Лева, 2018. 165 с.
4. Кові С. Р. 7 звичок надзвичайно ефективних людей: потужні інструменти розвитку особистості; пер. з англ. О. Любенко. 2-ге вид., стер. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. 382с
5. Лановик Б. Д. Економічна історія України і світу : [підручник] / Б. Д. Лановик, З. М. Матисякевич, Р. М. Матейко. – [8-ме вид., перероб. і доп.]. – К. : Вікар, 2006. – 495 с.
6. Лисенко І. В. Комерційні навчальні заклади в системі професійної освіти на Чернігівщині в кінці ХІХ – на початку ХХ століття. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. Вип. 36, Житомир : ЖДУ, 2007. С. 45-48.
7. Попередження інвесторам: 10 ознак фіктивності інвестиційного проекту. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/2019/03/25/poperedzhennya-nvestoram-10-znakftivnost-nvestitsynogo-proektu>.
8. Рекомендації держателям платіжних карток. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26645330&cat_id=3127220
9. Ринок платіжних карток України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219.
10. Рікардз Дж. Валютні війни. Витоки наступної світової кризи; пер. з англ. Д. Тавровецький. Київ: Наш формат, 2018. 327 с.
11. Споживачу небанківських фінансових послуг. URL: <https://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/%D0%91%D0%A0%D0%9E%D0%A8%D0%A3%D0%A0%D0%90.pdf>
12. Талер Р. Поведінкова економіка. Як емоції впливають на економічні рішення; пер. з англ. С. Крикуненко. Київ: Наш формат, 2018. 462 с.
13. Молчанов В.Б. Пенсійне забезпечення населення та благодійність у містах Правобережної України на початку ХХ ст. *Проблеми історії України ХІХ – початок ХХ ст.* К.: Ін-т історії України НАН України, 2000. С. 136-144
14. Ринок платіжних карток України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219.
15. Фергюсон Н. Еволюція грошей. Фінансова історія світу; пер. з англ. К. Діса. Київ: Наш формат, 2017. 380 с.
16. Харарі Ю. Н. 21 урок для 21 століття; з англ. пер. О. Дем'янчук. Київ: Форс Україна: Book Chef, 2018. 413 с.
17. Чанг Ха-Юн. Економіка. Інструкція з використання; пер. з англ. А. Лапін. Київ: Наш формат, 2016. 400 с.

Список корисних веб-сайтів:

1. Державна служба фінансового моніторингу. URL: <http://www.sdfm.gov.ua>.
2. Інститут модернізації змісту освіти МОШ України URL: <https://imzo.gov.ua>
3. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua>.
4. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua>
5. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua>.
6. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.minfin.gov.ua>.
7. Моторне (транспортне) страхове бюро України. URL: <http://www.mtsbu.ua>.
8. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua>.
9. Національний банк України. URL: <https://www.bank.gov.ua>.
10. Пенсійний фонд України. URL: <https://www.pfu.gov.ua>.
11. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <http://www.fg.gov.ua>.
12. Школа кібербезпеки на сайті Української міжбанківської Асоціації членівплатіжних систем «ЄМА». URL: <https://ema.com.ua/citizens/cyber-safety-school>.

ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Роботи (проекти, презентації, есе, реферати, тести тощо), які виконуються із порушенням встановлених викладачем термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від максимально можливої кількості балів за даний вид діяльності). Перескладання пропущених занять або завдань самостійної роботи відбувається за

наявності поважних причин (наприклад, лікарняний, працевлаштування тощо). Відвідування аудиторних занять є бажаним. Теми пропущених занять студент опрацьовує самостійно.

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (2019 р.; Інтернет-ресурс: <https://drive.google.com/file/d/1kpvtbTTnlgy2Tz29iNvgwlMe84tMAkRg/view>). У процесі навчання забороняються академічний плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування (при написанні контрольної роботи та складанні іспиту), хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад педагогіки, дидактики, методики викладання історії тощо;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, не запізнюватися на заняття (виняток можуть становити запізнення з поважних причин), дотримуватися правил суспільної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- виконувати завдання, визначені для практичних занять і самостійної роботи;
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 60 балів.

Розподіл балів

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Виконання самостійної роботи	10	3	30
Усна відповідь на практичному занятті	12	3	36
Практична робота	2	10	20
Творча робота	1	14	14
Усього:			100